

Πολιτισμός του θυμού, κατανάλωση σχέσεων

/ Γενικά

Κορυφαίοι ψυχαναλυτές περιγράφουν τον κλωνισμό της οικογένειας,

την κρίση παιδείας και υπενθυμίζουν τη δύναμη της αγάπης.

Πολιτισμός του θυμού: Θυμός που σωρεύεται και γίνεται καταστροφική έκφραση. Μοναξιά, συναισθήματα ανεπεξέργαστα και καταπιεσμένα, σχέσεις δύσκολες και επιφανειακές. Ο θεσμός του γάμου και της οικογένειας στριμώχνεται και ασφυκτιά, χάνει την ουσία της συνάντησης και συμπόρευσης, συχνά μετατρέπεται σε «χωματερή συναισθημάτων».

Τα πρόσφατα γεγονότα του Δεκεμβρίου με τις βίαιες εκρήξεις των νέων ήταν μάλλον το κερασάκι στην τούρτα, η θλιβερή επιβεβαίωση σε όσα εδώ και χρόνια επισημαίνουν ψυχαναλυτές και ψυχοθεραπευτές, μιλώντας ουσιαστικά για έναν επικίνδυνο «πολιτισμό θυμού» ο οποίος πρωτίστως τρέφεται από την «οικογένεια σε κρίση» και συντηρείται από το σχολείο, την τηλεόραση, τους διαβρωμένους θεσμούς.

«Η οικογένεια σε κρίση» είναι και ο τίτλος του συλλογικού τόμου των εκδόσεων Ακρίτας (επιμέλεια Μαρία Δ. Κοκκίνου), όπου σημαντικοί πνευματικοί άνθρωποι του καιρού μας τοποθετούν ο καθένας το δικό του κομμάτι στο ψηφιδωτό των ανθρώπινων σχέσεων. Μιλούν για τα προβλήματα, εξυμνούν την ομορφιά και τη δύναμη του γάμου και της οικογένειας, τονίζουν την ανάγκη συνεχούς εκμάθησης της αγάπης.

Μιλήσαμε με τρεις απ' αυτούς, την ψυχίατρο - ψυχοθεραπεύτρια Ελένη Καραγιάννη, τον ψυχίατρο - ψυχαναλυτή Ματθαίο Γιωσαφάτ και τον πρωτοπρεσβύτερο Βασίλειο Θερμό, ψυχίατρο - ψυχοθεραπευτή.

Συμπόρευση ο στόχος της γυναίκας

Η ψυχίατρος - ψυχοθεραπεύτρια Ελένη Καραγιάννη ασχολείται ιδιαίτερα, εδώ και χρόνια, με τις γυναίκες και ξεκινάει τον συλλογισμό της επισημαίνοντας ότι «η γυναίκα σήμερα ξεπερνάει τη φεμινιστική αντίδραση των άκρων και αναζητάει τη συμπόρευση. Ψάχνει να συναντηθεί αληθινά. Πριν από κάποια χρόνια, εθεωρείτο δυνατή μια γυναίκα που τολμούσε να χωρίσει. Σήμερα, αυτό αλλάζει. Μια γυναίκα που με τον άντρα της είναι ευτυχισμένη θεωρείται πολύ πιο δυνατή».

Ποιό είναι το μυστικό μιας επιτυχημένης σχέσης;

«Η εσωτερική διεργασία», απαντά η κυρία Καραγιάννη.

«Σε μια εποχή που δεν μπορεί να βγαίνει πάντοτε ο ηρωισμός προς τα έξω, αξίζει πάρα πολύ αυτό που γίνεται μέσα στα μεταλλεία της καρδιάς. Βαθιά στα ανθρώπινα συναισθήματα. Το πρόβλημα είναι πως θα δουλέψουν οι άνθρωποι τα συναισθήματά τους και πως θα μπορέσουν να τα εκφράσουν σωστά.»

Αν ανοίξουμε ένα οποιοδήποτε σίριαλ θα δούμε ότι απλώς αδειάζω τα σκουπίδια μου στον άλλο, του λέω αυτό που με έχει δυσκολέψει και νομίζω ότι έχω ανακουφιστεί. Αυτό δεν είναι έκφραση συναισθήματος. Το συναίσθημα το ακούς, το επεξεργάζεσαι, βλέπεις ποιόν αφορά και όταν θέλεις να το εκφράσεις, πρέπει να το κάνεις όχι παρορμητικά και να είσαι έτοιμος για την αντίδραση του άλλου. Δηλαδή, να εκφράσεις τον θυμό σου με στόχο να συναντηθείς μαζί του. Όταν αυτό δεν γίνεται στην οικογένεια, όταν δεν υπάρχει αυτή η δεξιότητα, γιατί για δεξιότητα πρόκειται, συχνά ταυτίζεται ο θυμός με την καταστροφική έκφραση. Αν θέλετε τη γνώμη μου για τους θυμούς και τις εκρήξεις του Δεκεμβρίου, αυτό που μου έβγαζαν ήταν τεράστια μοναξιά. Μπορεί στις μέρες μας να έχουμε μεγάλη ανάπτυξη του νοητικού είναι, όμως, εις βάρος του συναισθηματικού και πολλά παιδιά παραπονούνται ότι δεν υπάρχει κανείς να τα ακούσει».

Αυτά που δεν φαίνονται

Από τι κινδυνεύει, λοιπόν, η οικογένεια;

«Από το να μην επενδύσουμε στην ομορφιά και τη δύναμή της. Πολλές γυναίκες στη δουλειά τους είναι άνετες και ευχάριστες και όταν επιστρέφουν σπίτι, αισθάνονται να τρελαίνονται. Γιατί αυτό που κάνει μια γυναίκα στη δουλειά της είναι μετρήσιμο, ενώ αυτά που χτίζονται στα δωμάτια ενός σπιτιού δεν είναι άμεσα μετρήσιμα.

Μακροπρόθεσμα βλέπεις αποτελέσματα. Αξίζει, λοιπόν, να επενδύσουμε σ' αυτά που δεν φαίνονται. Και μέσα απ' αυτή τη διαδικασία πρέπει να χαίρονται και οι γονείς, γιατί σήμερα ο άνθρωπος δεν μπορεί να σταθεί μόνο με τη θυσία. Και εν τέλει, η οικογένεια για να μπορέσει να επιβιώσει πρέπει να συνδυάσει δύο αγαθά: το αγαθό της αυτονομίας, δηλαδή το κάθε μέλος να γίνεται αποδεκτό γι' αυτό ακριβώς που είναι, και το αγαθό της αίσθησης του ανήκειν».

Ευθύνες σε φεμινισμό και σεξουαλική απελευθέρωση

«Μπορεί στις μέρες μας η οικογένεια να περνάει μια ιδιαίτερη κρίση, αλλά δεν νομίζω ότι θα πεθάνει», λέει στην «Κ» ο ψυχίατρος - ψυχαναλυτής Ματθαίος Γιωσαφάτ.

«Δεν έχει βρεθεί ακόμη κάτι το οποίο μπορεί να αντικαταστήσει τον γάμο σαν ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική μονάδα». Ο κ. Γιωσαφάτ δεν αρνείται ότι το παραδοσιακό μοντέλο της οικογένειας αλλάζει. «Έχει ήδη αλλάξει σημαντικά. Με την τηλεόραση και τα ΜΜΕ και κυρίως με το Ιντερνέτ, η επίδραση μεταξύ των κρατών είναι πολύ έντονη και οι κοινωνίες μεταβάλλονται. Ο γάμος επηρεάστηκε

αποφασιστικά από τη σεξουαλική ελευθερία, η οποία στην Ελλάδα ήρθε με έντονο τρόπο. Όταν έφυγα πριν από σαράντα χρόνια για το Λονδίνο άφησα πίσω μου μια πουριτανική Ελλάδα και τώρα είμαστε μια από τις πιο απελευθερωμένες σεξουαλικά χώρες. Ιδιαίτερα η νέα γενιά είναι υπερβολικά ελεύθερη. Χωρίς να είμαι πουριτανός, δεν συμφωνώ να κάνουν σεξ κοριτσάκια και αγοράκια 12 και 14 ετών.

Χαλάρωση ηθών

«Όλα αυτά δημιουργούν πρόβλημα υπερκορεσμού στη νεολαία και η σεξουαλική απελευθέρωση επιφέρει χαλάρωση των ηθών και του δεσμού του γάμου. Υπάρχει τεράστιο ποσοστό ανδρών με εξωσυζυγικές σχέσεις - σύμφωνα με διεθνείς στατιστικές αγγίζει το 90%. Αλλά και οι γυναίκες δεν πάνε πίσω, φτάνοντας -αν και όχι με επίσημες μετρήσεις- περίπου το 60-70%. Και η σημαντικότερη κοινωνική αλλαγή είναι ότι οι περισσότεροι άνδρες σήμερα αποδέχονται την απιστία της συζύγου. Κάτι αδιανόητο στο παρελθόν».

Για τον Ματθαίο Γιωσαφάτ πλήγμα στην οικογένεια επέφερε ο φεμινισμός. «Είμαι υπέρ του φεμινισμού, αλλά σήμερα βλέπω ότι τα παιδιά έχουν μεγάλα προβλήματα, δεν μπορούν να δημιουργήσουν ασφαλή ταυτότητα, δεν μπορούν να μάθουν να αγαπούν, να κάνουν σχέσεις. Όταν η γυναίκα δουλεύει, αναγκάζεται να αφήνει σε άλλους την επιμέλεια του παιδιού, ιδίως στα κρίσιμα πρώτα χρόνια, και, κυρίως, στο πρώτο έτος, που το παιδί χρειάζεται απολύτως έναν άνθρωπο, την ίδια μυρωδιά, την ίδια κίνηση. Κι όταν υπάρχουν τρεις-τέσσερις άνθρωποι, ακόμη κι αν είναι καλά αυτά τα άτομα, είναι χειρότερα από μια μητέρα που δεν είναι και πολύ καλή».

Δεν ξέρουν ν' αγαπούν

Σε όλα τα παραπάνω οφείλεται η έκρηξη των νέων τον περασμένο Δεκέμβριο και όχι στην οικονομική κρίση, υποστηρίζει ο κύριος Γιωσαφάτ. «Αυτά τα παιδιά καλοτρώνε, έχουν άφθονο χαρτζιλίκι, κινητά τηλέφωνα, ο,τι επιθυμούν. Δεν έχουν όμως την ικανότητα να αγαπούν ούτε ιδιαίτερη επιθυμία για το μέλλον και έτσι ξεσπούν σε μια επιθετικότητα η οποία πιστεύω ότι στο μέλλον θα ενταθεί κι άλλο. Δυστυχώς, φταίμε εμείς, οι οικογένειες και το σχολείο».

Το ποσοστό των καλών γάμων, επισημαίνει, είναι μόλις 10%. Μάλιστα, 8 στα 10 διαζύγια εκδίδονται με επιθυμία της γυναίκας. Η σημασία μιας καλής σχέσης όμως είναι τεράστια. «Οι άνθρωποι είναι καλύτεροι όταν μπορούν να έχουν μια καλή σχέση. Αν αγαπιέται το ζευγάρι, τα παιδιά βγαίνουν καλά, και δεν έχουν τα προβλήματα που δημιουργεί η συζυγική δυσαρμονία. Βέβαια, οι άνθρωποι δεν

έχουν καμία τάση να πρέπει να μείνουν παντρεμένοι. Και για πολλούς το διαζύγιο είναι ο καλύτερος τρόπος. Είτε όμως συνεχίσουν τον γάμο είτε όχι, πρέπει οπωσδήποτε να ακολουθήσουν θεραπεία γιατί αλλιώς θα βρουν μπροστά τους τα ίδια προβλήματα. Δυστυχώς, τα ασυνείδητα πράγματα επαναλαμβάνονται».

Το ελληνικό σχολείο είναι πηγή βίας και επιθετικότητας

«Στον γάμο υπάρχει αναμφίβολα μεγαλύτερη φθορά απ' ό,τι στο παρελθόν, αλλά από την άλλη πλευρά οι καλές στιγμές είναι περισσότερες και βαθύτερες. Επειδή όμως η φθορά είναι μεγάλη, μας δημιουργεί την αίσθηση κρίσης στον γάμο», λέει στην «Κ» ο πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Θερμός, ψυχίατρος - ψυχαναλυτής παιδιών, εφήβων, νέων.

«Στην πραγματικότητα θα έλεγα ότι όπως ο γάμος έτσι και η οικογένεια έχει πολύ περισσότερους βαθμούς ελευθερίας. Αυτό δημιουργεί πολύ οδυνηρές καταστάσεις κρίσης, αλλά και δυνατότητες που δεν υπήρχαν παλιά. Το άτομο, χειραφετημένο από τις παλιές συλλογικότητες, πληρώνει το τίμημα η συναισθηματική του ζωή να λαμβάνει χώρα σε υψηλότερες θερμοκρασίες. Εκεί όμως που θα έλεγα ότι πράγματι υπάρχει κρίση είναι στο γεγονός ότι αμφισβητείται ο ορισμός της οικογένειας. Στο πλαίσιο μιας έμμονης ιδέας για αλλαγή ή απλά για συμμόρφωση στις επιθυμίες των ανθρώπων, ονομάζουμε οικογένεια οποιοδήποτε νοικοκυριό. Ακόμη κι αν μέλος είναι ένα κατοικίδιο ζώο. Επίσης, δεν μπορώ να θεωρήσω ότι εντάσσεται στο πλαίσιο μιας υγιούς οικογένειας η προγραμματική επιθυμία να είναι εξαρχής μονογονεϊκή».

- Που βρίσκεται η πηγή των προβλημάτων της σύγχρονης οικογένειας;

- Έχουμε εισέλθει στη μεταμοντέρνα εποχή όπου κυριαρχεί η κοινωνία του θεάματος, η οποία έχει κάνει τους ανθρώπους πολύ πιο απαιτητικούς και παρορμητικούς. Έτσι, πολλοί άνθρωποι μούνται από μικροί στη λογική του να μην ψάχνουν τον εαυτό τους βαθύτερα, να μην προχωρούν σε μια εξυγίανση των κινήτρων και των σχέσεών τους, αλλά στο να επιδιώκουν την άμεση ικανοποίηση. Μια σχέση έρχεται να αντικαταστήσει κάποια άλλη, το οποίο τελικά μετατρέπει τον άνθρωπο σε καταναλωτή σχέσεων.

Επίσης, η Ευρώπη πάσχει από ιδανικά και έρχεται η Αμερική να δώσει τον τόνο παγκόσμια, όχι πάντοτε με τον σωστό τρόπο. Η Ευρώπη, φρονώ, δεν έχει ανακάμψει ακόμη από τους δύο πολέμους, κάτι που φανερώνεται ως ιδεολογική κρίση μέχρι μηδενισμού. Και από την άλλη πλευρά, είναι τραγικά αντιφατικό ότι αγωνίζεται για ένα κοινωνικό κράτος που θα βοηθήσει την οικογένεια, αλλά ταυτόχρονα δεν έχει πρόβλημα να κάνει σεξουαλικό τουρισμό σε παιδιά χωρών του

Τρίτου Κόσμου η να χειρίζεται με τέτοιο τρόπο τη μετανάστευση, ώστε να καταστρέφει τις οικογένειες αυτών που μένουν πίσω.

Υπάρχει πάντα μια πίσω αυλή στον πολιτισμό μας.

- Συνδέετε τα γεγονότα του Δεκεμβρίου με την κρίση στην οικογένεια;
- Διακρίνω θυμό, ο οποίος πηγάζει από τη διαπίστωση της μεγάλης υποκρισίας στη δημόσια σφαίρα. Επίσης, το ελληνικό σχολείο είναι πηγή βίας και επιθετικότητας. Καταστρέφει το νόημα για το οποίο υποτίθεται ότι βρίσκονται οι νέοι μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Κι όταν σε ένα νέο καταστρέφεις το νόημα, θυμώνει αφάνταστα.
- Στο κείμενό σας αναφέρεστε και στους μετανάστες. Θεωρείτε ότι μας είναι δύσκολο να δεχθούμε τον ξένο;
- Σε γενικές γραμμές τα πήγαμε αρκετά καλά. Δυσκολευόμαστε όμως, με την έννοια ότι διακατεχόμαστε από την ανασφάλεια εκείνη που σχηματίζει τη θεμελιώδη μας αντίφαση: από τη μία πάσχουμε από μεγάλη μειονεξία και από την άλλη προσπαθούμε να την ξεπεράσουμε μέσα από φαντασιώσεις πως είμαστε σπουδαίοι. Κάτι που δυσκολεύει την αποδοχή του ξένου. Αλλά πάλι καλά. Και σ' αυτό έχει βοηθήσει το ότι η θρησκευτικότητά μας είναι μεγαλύτερή του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Γνωρίζω ότι σε μεγάλο βαθμό η συμπαράσταση προς τους μετανάστες εμπνέεται από την εκκλησιαστική ζωή. Παρά τα αρνητικά φαινόμενα κάποιου εθνικισμού, ο οποίος καλλιεργείται από εκκλησιαστικούς χώρους.
- Σε όλα αυτά που περιγράφετε, ποιά η σημασία του θρησκευτικού αισθήματος;
- Όταν υπάρχει θεολογική υποδομή στη σκέψη μας και στα βιώματά μας, τότε όλα τα ανθρώπινα με τα οποία εμπλεκόμαστε, ενώ δεν καταργούνται, αποκτούν άλλο νόημα. Αισθάνεται κανείς τη δωρεά να είναι εικόνα του Θεού και τη δωρεά να έχει ενωθεί με αγάπη με μίαν άλλη εικόνα του Θεού. Και να έχουν δημιουργήσει παιδιά που είναι εικόνες του Θεού. Όλη αυτή η διαδικασία είναι η εισαγωγή του μυστηρίου στη ζωή μας.
- Έρχεται ένας νέος και σας λέει ότι του είναι δύσκολο να βρει την ευτυχία. Τι θα του απαντήσετε;
- Η ευτυχία δεν είναι στόχος τον οποίο πρέπει να φτάσεις. Βρίσκεται στη διαδικασία της αγάπης. Της συνεχούς εκμάθησης να αγαπάει κανείς και να συγχωρεί, διεργασίες που αποτελούν και την ωρίμασή μας. Κάτι που συναρτάται άμεσα με τη δίψα μας για τη αλήθεια. Ο Ντοστογιέφσκι γράφει ότι αν λέμε

συνέχεια ψέματα στον εαυτό μας στο τέλος θα χάσουμε την ικανότητα να αγαπάμε.

Της Γιούλης Επτακοίλης

Πηγές: Καθημερινή, Μάρτιος 2009, Γιούλη Επτακοίλη 01-03-09, Αέναη επανάσταση- agiosdimitrioskouvaras.blogspot.gr